

SZAKPOLITIKAI JAVASLAT - 2021 No.5

HOGYAN TANULJUK A DEMOKRÁCIÁT?

Az Egyensúly Intézet
javaslatai az állampolgári
nevelés reformjára

**Egyensúly
Intézet**

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	4
1. Mi a probléma?	6
2. Demokratikus nevelés Magyarországon	7
3. Az Egyensúly Intézet javaslatai az állampolgári nevelés reformjára	9

**Magyarország
jövő időben** ▶▶

— Egyensúly Intézet

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

01

A demokrácia stabil működéséhez és a választók hatékony önérték-érvényesítéséhez meghatározott normákra, viselkedési mintákra, attitűdökre és készségekre egész halmazára van szükség. Ezek közvetítése elsősorban a közoktatás feladata.

02

A demokratikus készségek fejlesztése ennek ellenére ma sem megoldott hazánkban. A 2020-as Nemzeti alaptanterv az állampolgári ismereteket önálló, de tematikailag erősen túlsúlyozott és alacsony óraszámokban tanított tárgyként vezette be a 8. és a 12. évfolyamon. Ám sem az intézményrendszert, sem a pedagógusokat nem készítették fel az új feladat ellátására.

03

Az állampolgári ismeretek oktatásának jelenlegi modelljével kapcsolatban legalább négy probléma felmerül: az ala-

csony óraszám, a megfelelően felkészített pedagógusok hiánya, a közoktatás frontális jellege, valamint az iskolák tekintélyelvű működése.

04

A demokratikus nevelés reformjához meg kell határozni, milyennek képzeljük a „jó állampolgárt”. Kimeneti célként olyan emberképet kell meghatároznunk, amelynek része 1. az állampolgári autonómia/önvezérlés képessége, 2. a differenciált ítéletalkotás képessége, 3. az érvelési készségek és a demokratikus vitakultúra magabiztos használata, 4. a kíváncsiság és a világra való nyitottság, 5. az empátia és a szociális készségek, 6. az állampolgári felelősségtudat és a normakövetés, 7. az együttműködés képessége.

05

Az Egyensúly Intézet azt javasolja, hogy a demokratikus készségeket önálló tárgyként, az 1-től a 8. évfolyamig legalább heti egy, majd a 9-től a 12. évfolyamig két órában oktassák!

06

A demokratikus nevelésnek a frontális oktatás helyett a készségek fejlesztésére, a projekt- és élményalapú oktatásra, a diákok bevonására kell épülnie! A diákoknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy életközeli, gyakorlati helyzetekben tapasztalhassák meg a demokratikus részvétel erejét, a békés egyet nem értés lehetőségeit és a közügyek befolyásolásának fontosságát.

07

Képezzünk a demokratikus nevelésre alkalmas tanárokat! A pedagógusképzésben kellő hangsúlyhoz kell jutnia a demokratikus készségek oktatásának!

08

A demokratikus nevelést a történelem-tanárok helyett bízzuk állampolgári ismeretek tárgyú pedagógus-szakvizsgával rendelkező vagy/és szakirányú felsőfokú (jogi, közgazdasági, politikatudományi, szociológusi) végzettséggel rendelkező pedagógusokra!

09

Használjuk a felhalmozódott tapasztalatokat! Az államnak rendszereznie és elérhetővé kell tennie az alternatív tanintézményekben, civil szervezetek munkájában az évtizedek alatt felgyülemlett tapasztalatokat.

10

Demokratizáljuk az iskoláinkat! A demokratikus állampolgári készségeket lehetetlen elsajátítani hierarchikus, tekintélyelvű, passzivitásra és engedelmesre nevelő intézményekben. A magyar oktatás kultúrájában is teret kell adni a diákok bevonásának az intézményt és az osztályt érintő döntéshozatalba, a közös cselekvés és a felelős polgári magatartás megtapasztalásába.

A témához kapcsolódó részletes háttér-tanulmányunk elérhető az Egyensúly Intézet honlapján:

www.egyensulyintezet.hu

1. MI A PROBLÉMA?

A demokrácia alapját és lényegét az adja, hogy mindenki részt vesz azoknak a döntéseknek a meghozatalában, amelyek érintik az életét. Az intézmények önmagukban nem elegendők: az állampolgárok önálló, jogtudatos és felelős cselekvése a demokrácia legfontosabb pillére.

Senki sem születik aktív állampolgárnak: a demokrácia stabil működéséhez meghatározott normákra, viselkedési mintákra, attitűdökre és készségekre egész halmazára van szükség, amelyeket szocializációnk során kell elsajátítanunk. Ezek nemcsak az autonóm választói viselkedés, az egymás iránti bizalom és a társadalmi kohézió szempontjából kulcsfontosságú készségek, de a politikai polarizáció, a dezinformáció és a politikai befolyásolhatóság fő ellenszerei is.

Az Egyesült Államokban és Európa régi demokráciáinak többségében a közoktatás kiemelt figyelmet fordít a demokratikus kultúra kialakítására. Ezzel szemben **Magyarorszá-**

gon a demokratikus szocializációt az állam a családokra és a médiára, illetve az erre vállalkozó alternatív iskolákra és civil szervezetekre bízta, miközben óvakodott attól, hogy a terület szabályozásával veszélyes konfliktusokat vállaljon fel. Az alábbiakban ezért a demokratikus nevelésnek a hazai közoktatásban való, az egész tanulási útvonalat végigkísérő intézményesítésére teszünk javaslatot.

Senki sem születik aktív állampolgárnak: a demokrácia stabil működéséhez meghatározott normákra, viselkedési mintákra, attitűdökre és készségekre egész halmazára van szükség, amelyeket szocializációnk során kell elsajátítanunk.

2. DEMOKRATIKUS NEVELÉS MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a rendszerváltást követően jórészt elmaradtak azok a politikai, társadalmi és szakmai viták, amelyek nyomán egyetértés alakulhatott volna ki arról, hogy az átmenet intézményi vívmányait miképp lehetne megerősíteni a politikai kultúra és az állampolgárok demokratikus készségeinek fejlesztésével. Az állampolgári nevelés nem vált szakpolitikai témává, ehelyett az állam a politikai szocializációt lényegében a család és a kortárs-csoport felelősségi körébe utalta.

Az állampolgári kompetenciák elsajátítása mint kiemelt oktatási cél már az 1995-ös Nemzeti alaptantervben megjelent. Ám a dokumentum önálló állampolgári ismeretek tantárgy bevezetése híján a feladatot gyakorlatilag a történelemoktatás felelősségi körébe utalta, a helyi tantervekre bízva a történelem- és társadalomismeret egymáshoz való viszonyának és arányának kialakítását. Ráadásul elmaradt a pedagógusok felkészítése a magyar oktatásban lényegében előzmény nélküli tanítási célok megvalósítására, aminek eredményeképpen az ténylegesen néhány alternatív, illetve elitiskola szűk körére korlátozódott.

A 2020-ban megjelent Nemzeti alaptanterv újra bevezette az állampolgári ismeretek tantárgyat, de csak mintegy az alap- és középfokú tanulmányok zárásaként, a 8. és a 12. évfolyamon, heti egy órában. Az állampolgári ismeretek oktatása jobb híján továbbra is elsősorban a történelem-tanárok feladata, akik szakirányú társadalomtudományi képzettség híján nem feltétlenül vannak birtokában az állampolgári/demokratikus nevelés megfelelő oktatásához szükséges ismereteknek és pedagógiai módszereknek.

Az állampolgári nevelés nem vált szakpolitikai témává, ehelyett az állam a politikai szocializációt lényegében a család és a kortárs-csoport felelősségi körébe utalta.

A jelenlegi modellel kapcsolatban négy fő problématerület állapítható meg, amelyek megoldására a demokratikus nevelés reformjának összpontosítania kell:

01 ALACSONY ÓRASZÁM

A jelenlegi rendszerben tematikailag meglehetősen szerkezetes ismeretanyagot kell elsajátítani, összesen két év alatt és heti egy órában. Így az alacsony óraszám miatt nem biztosított a tananyag közös feldolgozásának, reflektív és főként gyakorlati, élményszerű alkalmazásának időkerete. Az állampolgári nevelés szocializációs jellegének alulértékeltségére utal, hogy a diákok tanulási útjuk zömében nem találkoznak ezzel a tantárggyal, így a demokráciáról szerzett élményeik is meglehetősen szűkre szabottak ma-

radnak. Ráadásul nagy rá az esély, hogy az állampolgári ismeretek tantárgyat az időszerűkével küszködő pedagógusok egyszerűen a más szaktárgyakban felhalmozódott lemaradás csökkentésére fogják használni.

02 A TÉMÁBAN FELKÉSZÜLT PEDAGÓGUSOK HIÁNYA

Az állampolgári nevelés ma is alapvetően a történelemoktatás járulékos feladatáént jelenik meg. Ezt az amúgy is a tananyag mennyiségével és az alacsony óraszámokkal küzdő történelemtanárok csak ritkán tudják kielégítően teljesíteni, hiszen más tartalmú és eltérő pedagógiai, illetve befogadói szemléletet igénylő területekről van szó. Ráadásul a tanárképzésbe kerülő fiatalok jelentős része eleve olyan iskolából érkezik, ahol nekik maguknak sem volt lehetőségük szert tenni azokra a készségekre, amelyek oktatása szaktanárként később az ő felelősségük lesz.

04 A MAGYAR OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK TEKINTÉLYELVŰ PEDAGÓGIAI GYAKORLATA ÉS DEMOKRATIKUS LÉGKÖRÉNEK HIÁNYA

A demokráciára és állampolgárságra nevelés komplex rendszer, amelyben az önálló tantárgyi feltételek kialakítása szükséges, de nem elégséges feltétel. Az emberek egyenlőségét és autonómiáját kifejező társadalmi rend értékei értelemszerűen nem adhatók át hitelesen egy mereven hierarchikus, frontális oktatási rendszer keretei között.

03 A MAGYAR KÖZOKTATÁS ÁLTALÁNOSSAN FRONTÁLIS, A KREATIVITÁST ÉS KEZDEMÉNYEZŐKÉSZSÉGET VISSZAFOGÓ JELLEGE

A demokratikus állampolgári lét ideálisan az autonómiára, a kreativitásra, a kritikus gondolkodásra, egyenlő felek együttműködésére, sőt adott esetben a tekintély megkérdőjelezésére épül. E kompetenciák fejlesztését nem szolgálja, sőt egyenesen gátolja a hazánkban jellemző pedagógiai gyakorlat, amely passzív, a bemagolt lexikális tananyagot szolgálóan visszaadó, a hierarchikus viszonyokhoz igazodó fiatalokat nevel ki.

3. AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI

I 3.1. HATÁROZZUK MEG A DEMOKRATIKUS NEVELÉS EMBERKÉPÉT!

A közoktatás jelenlegi rendszere alapvetően figyelmeztet, passzív, alárendelt és homogenizálандó szereplőként kezeli a rendszerbe kerülő fiatalokat, ami értelemszerűen távol áll a demokrácia szempontjából ideálisként elgondolható emberképtől.

Egy huszonegyedik századi, versenyképes oktatás másfajta szerepre készíti fel a leendő választókat. A demokratikus állampolgári nevelés mint a politikai közösség és az egyéni szocializáció szempontjából kiemelt fontosságú tantárgy végső célja a „jó állampolgár” kinevelődésének elősegítése. A döntéshozónak ennek érdekében elsősorban az alábbi értékeket érdemes kiemelt kimeneti célként kezelnie:

01 AUTONÓMIA / AZ ÖNVEZÉRLÉS KÉPESSÉGE

A demokrácia alapját a részvétel, annak minőségét pedig a választópolgárok önálló gondolkodásra és cselekvésre való képessége képezi. Az autonóm állampolgár saját értékrendje és érdekei alapján képes döntéseket hozni, és ki tudja védeni a manipulációs kísérleteket. Kritikusan viszonyul a politika és a média üzeneteihez, és képes saját céljaihoz igazítani a döntéseit, valamint elvárásokat támasztani a politika felé. Az autonómia része a kezdeményezőképeség, a kreativitás, a cselekvésre való hajlandóság, az önálló érdek- és értékartikuláció, illetve a kompetenciaérzet: hogy az állampolgár akarja és tudja hatékonyan befolyásolni a közügyek alakulását.

02 DIFFERENCIÁLT ÍTÉLETALKOTÁS

Vagyis a tájékozott (informált) döntéshozatal, a komplex eszmék, ideológiák és problémák árnyalt értelmezésének, elemzésének készsége. Az állampolgár a maguk komplexitásában és a saját, illetve környezete életére gyakorolt hatásuk alapján képes értelmezni az összetett társadalmi problémákat. A közoktatásból kikerülő fiataloknak képessé kell válniuk a készen kapott vagy akár saját maguk által már belsővé tett normák és narratívák felülvizsgálatára, illetve arra, hogy racionális érvelés alapján alakítsák ki saját álláspontjukat.

03 ÉRVELÉSI KÉSZSÉG ÉS VITAKULTÚRA

A demokrácia a *deliberáció*, vagyis a tanácskozás és a vitatkozás rendszere, amelyben az érvek ütköztetése nemcsak a döntések létrehozásának, de a békés együttélésnek is elsődleges eszköze. A vitakultúra része az alapvető retorikai és érvelési technikák értő használata, az eltérő álláspontok megértésének és tolerálásának készsége, a vitapartnerek emberi méltóságának tiszteletben tartására való hajlandóság, az önkorrekcióra való készség, illetve a manipulációs technikák vagy a másik fél érvelési hibáinak felismerésére való alkalmasság. A „jó állampolgár” képes megfogalmazni, indokolni, megvédelmezni vagy a másik érveinek hatására akár felülvizsgálni saját álláspontját, mindenekelőtt pedig kész párbeszédet folytatni másként gondolkodó és más értékeket valló polgártársaival.

04 KÍVÁNCISÁG ÉS A VILÁGRA VALÓ NYITOTTSÁG

A passzív, alattvalói attitűddel szemben az aktív és öntudatos állampolgárságnak feltétele a **közélet történései iránti érdeklődés, a rendszeres és sokszínű tájékozódás igénye és képessége, valamint az információk kritikus, árnyalt feldolgozásának készsége.** Az érzelmek fontos és kiiktathatatlan szerepet játszanak a választói döntéshozatalban, de a *kizárólagos* érzelmvezéreltség az informált döntések egyik fő akadálya.

05 EMPÁTIA

A tudatos állampolgári léthez hozzátartozik a **közösség többi tagjáért érzett felelősség és empátia, illetve a társadalmi problémákkal, a más csoportok helyzetével, szenvedéseivel szembeni érzékenység.** A „jó állampolgár” tudatában van az élethelyzetek és az ezekből eredő motivációk sokféleségének, és képes a hátrányos helyzetű társaival szembeni empátiára.

06 ÁLLAMPOLGÁRI FELELŐSSÉGTUDAT ÉS NORMAKÖVETÉS

Az egyén mindig közösségben létezik, és a másokhoz való viszonyában éli meg saját különállását. **A jó állampolgár tudatában van ennek az egymásra utaltságnak, és önmagára egy nagyobb egész részeként tekint.** Az alapvető együttélési normák belsővé tétele és önkéntes betartása – a kritikus gondolkodással kiegészülve – nem a vak szabálykövetéssel azonos, hanem azt fejezi ki, hogy az egyén tudatában van annak, hogy tetteivel mások életére is hatással van.

07 EGYÜTTMŰKÖDÉS

A modern demokráciák lényege az egymás számára idegen és különböző értékrendszerű, különböző motivációjú emberek cselekvéseinek összehangolása. **A társadalom jó működéséhez egyszerre van szükség a versengés és az együttműködés, sőt akár az altruizmus gyakorlatára.** A demokratikus állampolgári lét akkor válhat formalitásból valódi tartalommal bíró és valós eredményeket elérni képes cselekvési mintává, ha a polgárok megtanulnak bízni egymásban és közösen dolgozni a céljaik eléréséért.

I 3.2. DEMOKRATIKUS NEVELÉS ÖNÁLLÓ TANTÁRGYKÉNT, LEGALÁBB HETI KÉT ÓRÁBAN!

Az állampolgári létre való felkészítés kiemelt fontossága indokolja, hogy a demokratikus nevelés önálló tantárgyként jelenjen meg a közoktatásban, méghozzá nem két évfolyamon, hanem a tanulási út egészét áthatva. Ezért a demokratikus nevelés csak akkor érheti el a célját, ha az alábbi öt feltétel mindegyikének megfelel:

01 A tanulási út egészét végigkíséri és áthatja, az alapfokú oktatás első osztályától az érettségiig.

02 Az 1-től a 8. osztályig legalább heti egy, a 9-től a 12. osztályig heti két tanórán szerepel a tanrendben. A tantárgyat érdemes tömbösítve, projektnapok, illetve témahetek keretében szervezni.

03 A frontális tudásátadás és az indoktrináció helyett a felfedezésre, az önálló véleményalkotásra, az autonóm eligazodásra helyezi a hangsúlyt.

04 Szakirányú képzettséggel (szociológusi, jogászi, politikatudományi diplomával), vagy/és az állampolgári nevelés tantárgy oktatására képesítő, szakirányú továbbképzést elvégzett (szakvizsgával rendelkező) pedagógusok oktatják.

05 Lehetőséget biztosít az alábbi témák alapos és élményszerű feldolgozására:

 Az állampolgár alapvető jogai és ezek gyakorlása

 Az állam felépítése és működése, a kormányzat fontosabb alrendszerei

 A demokratikus döntéshozatal folyamata és a választási rendszer ismerete

 A közösségi cselekvés folyamata, állampolgári önszerveződés és együttműködés, állampolgári önérték-érvényesítés

 Demokratikus vitakultúra, az alapvető érvelési technikák elsajátítása, érvelési hibák felismerése

 Önálló tájékozódás és tudatos médiafogyasztás, a manipulációs technikákkal szembeni védekezés

 Polgári felelősségvállalás és szolidaritás, a közösségi lét különböző szintjei: lokálpatriotizmus, pozitív, befogadó nemzettudat, európai identitás

 A gazdaság működése, alapvető közgazdasági-pénzügyi és vállalkozási ismeretek

 Hétköznapi ügyintézés

 A globalizáció, a klímaváltozás és a digitalizáció társadalmi hatásai, az egyén és a közösségi cselekvés szerepe ezek befolyásolásában

I 3.3. TUDÁSÁTADÁS HELETT A DEMOKRÁCIA MEGÉLÉSE – KOMPETENCIA- ÉS PROJEKTALAPÚ TANULÁST!

A magyar közoktatásnak meg kell haladnia a poroszos-frontális oktatás még ma is uralkodó modelljét. A demokratikus készségek oktatására különösképpen igaz, hogy a lexikális tudás átadása helyett a hangsúlyt a készségek és kompetenciák fejlesztésére, illetve a diákok bevonására, az élményszerűségekre kell helyezni. A nemzetközi és hazai jó gyakorlatok alapján a célnak megfelelő módszertani megközelítéseknek számos közös pontjuk rögzíthető.

mellett dönthessenek problémákról, például a tantermi szabályokkal, az iskolai környezet rendezésével vagy akár az osztályköltészet egy részének felhasználásával kapcsolatban. **A pedagógus ennek során facilitátori szerepet játszik:** lehetőséget biztosít a tudás közös létrehozására, az érvek és ellenérvek szabad megvitatására.

▶ RELEVANCIAKÖZPONTÚSÁG:

A fenti szimulációk ne fiktív dilemmák köré épüljenek, hanem **a diákok hétköznapi élete szempontjából releváns ügyekről szóljanak!** A tanulók az osztály, az iskola vagy akár szűkebb lakókörnyezetük tényleges problémáiról hozzanak valós döntéseket! A pedagógus nem csupán a döntések meghozatalában, de a releváns témák kiválasztásában is részvételre ösztönzi a diákokat. Jó eszköz lehet például, ha **az iskola diákjai részvételi iskola- vagy osztályköltészet keretében minden évben lehetőséget kapnak arra, hogy teljességgel önállóan, demokratikus döntéshozatal keretében határozhassák meg, mire költse az iskola vagy az osztály a forrásai meghatározott százalékát.**

▶ HANGSÚLY AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSEN:

A demokratikus készségek oktatásának kiemelt célja a **közösség életében aktív részvételre képes, együttműködő ember kinevelése.** Ezért a demokratikus nevelést a kooperációnak, a közös problémamegoldásnak, az egymástól való tanulásnak kell áthatnia.

▶ PROJEKTMÓDSZER:

A diákok passzív befogadói szerepe helyett a **problémaorientált gondolkodásra, a közös munkára, az együttműködés viselkedési mintáinak elsajátítására és új társas kompetenciák megszerzésére** helyezi a hangsúlyt. A diákok valós problémákra keresnek valós megoldásokat.

▶ INDUKTÍV TUDÁSÁTADÁS:

A diákok nem absztrakt definíciók bemagolásával, hanem a hétköznapi tapasztalatokból kiindulva, az egyestől az általános felé haladva ismerhetik meg a társadalom működését és a demokratikus döntéshozatalt. Az inductív oktatás keretein belül **életközeli problémákkal szembe-sítik a fiatalokat, azokat közösen elemzik, majd együtt keresnek megoldásokat rájuk.**

▶ AKTÍV DIÁKOK ÉS INTERAKTIVITÁS:

A diákok bevonására jó példa a demokratikus döntéshozatal tanórai szimulációja, szituációs gyakorlatok, szerepjátékok megrendezése révén. A diákok **osztálytermi parlamenti viták és szavazások** révén, valós következmények

I 3.4. A DEMOKRATIKUS NEVELÉST BÍZZUK SZAKIRÁNYÚ KÉPESÍTÉSSEL RENDELKEZŐ PEDAGÓGUSOKRA!

A demokratikus nevelést az egyébként is túlterhelt történelemtanárok vagy más szaktanárok helyett olyan pedagógusokra kell bízni, akik rendelkeznek szakirányú képesítéssel, vagyis szociológiai, jogi, politikatudományi, közgazdaságtani diplomával, vagy elvégezték a már ma is létező, az állampolgári ismeretek pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzést.

Nagyobb teret kell biztosítani a pedagógusképzésben a **demokratikus nevelés pedagógiai elveinek**, a már rendelkezésre álló hazai, uniós és más segédanyagok felhasználásának. A holnap tanárainak képzése során – legalábbis egy ideig – a ma köznevelési rendszerének hiányosságait is kompenzálnunk kell.

I 3.5. HASZNÁLJUK A FELHALMOZÓDOTT TAPASZTALATOKAT!

Az állampolgári nevelésben mostanra mind itthon, mind a nemzetközi szinten rengeteg tapasztalat halmozódott fel. Lelkes pedagógusok, alternatív iskolák, nemzetközi és hazai civil szervezetek különböző keretek között és különféle pedagógiai elvek szerint igyekeznek hozzásegíteni a gyerekeket a demokratikus kompetenciák elsajátításához. Ezt a tudást fel kell használni a demokratikus állampolgári nevelés mint kötelező tantárgy bevezetésének előkészítése során.

Demokratikus Nevelésért és Tanulásért Közhasznú Egyesületről vagy a Demokratikus Ifjúságért Alapítványról.

Meg kell teremteni annak lehetőségét és intézményi kereteit, hogy ezek a tapasztalatok a tanórai és tanórán kívüli (informális) tananyag kidolgozásakor, majd a pedagógusképzésben és továbbképzésben, illetve az egyes intézmények helyi igényekre szabott gyakorlatában is hasznosulhassanak. Össze kell gyűjteni és ki kell értékelni a demokratikus/állampolgári nevelés elérhető jó gyakorlatait, azokat pedig minden iskola és pedagógus számára elérhetővé kell tenni egy, az Iskolatáska nevű projekt mintájára létrehozott online adatbázisban. Az így kialakított módszertani tudástár annak is megteremtené a lehetőségét, hogy uniformizált központi tananyag helyett a megfelelően felkészített pedagógusok és intézmények maguk dönthessenek a saját tanulói közösségeik igényeinek, képességeinek és hétköznapi tapasztalatainak megfelelő demokratikus nevelés tartalmi-módszertani elemeiről.

A számtalan hasznosítható példa közül érdemes említést tenni például a Tudatos Választókért Alapítványról, a Padtárs programról, a Közélet Iskolájáról, a PROKON Egyesületről, a Kürt Alapítványi Gimnáziumról, a Carl Rogers Személyközpontú Óvoda és Általános Iskoláról, a

I 3.6. DEMOKRATIKUS ISKOLÁTI!

A demokratikus nevelésnek csak akkor lehet értelme, ha nem szorul heti egy-két tanóra keretei közé, hanem a formális, nem formális és informális oktatás egészét áthatja. Nyilvánvalóan nem a demokratikus állampolgárság megerősödését szolgálja, ha a demokratikus élmény egyetlen tantárgy keretei között megélhető és az óra végeztével félbe is szakad: **magát az iskolát kell olyan szabad, demokratikus légkörnek áthatnia, amely az ezen fejezet első pontjában megfogalmazott emberképet, vagyis a kompetens állampolgár létrejöttét szolgálja.**

Lehetőséget kell teremteni a diákoknak (és olykor a szülőknek) a tantermi és iskolai szabályok megalkotásában való részvételre, közös célok kijelölésére és közös problémák megoldására, nem utolsósorban pedig a polgári felelősség, a döntések következményeinek megtapasztalására. Ennek legfontosabb tanórán kívüli intézményei az **iskolagyűlés és a diákönkormányzat**, amelyek ma számos intézményben érdemi hatást gyakorolni képtelen, valós jogkörökkel nem bíró látszatintézményként működnek.

A demokratikus iskola a **közoktatás depolitizáltságának felszámolását is jelenti**. Ez nem azt jelenti, hogy be kell

vinni a pártpolitikát az iskola falai közé, hanem azt, hogy **helyt kell adni a fiatalok életében is relevánsnak számító társadalmi problémák nyílt megvitatásának**, a demokratikus vitakultúra elsajátításának és az érdektikuláció, illetve érdekképviselői korai megtapasztalásának.

A demokratikus keretek a **pedagógus és a diákok viszonyát is újradefiniálják**. A döntéshozatal számos szintjén (vagy akár a tanulási út meghatározásában is) egyenrangú félként lépnek fel: a közös szabályok megalkotásakor például ugyanannyit ér a szavuk és a szavazatuk.

“**A demokratikus iskola a közoktatás depolitizáltságának felszámolását is jelenti, valamint a pedagógus és a diák viszonyát is újradefiniálja.**”

AZ EGYENSÚLY INTÉZET JAVASLATAI

AZ ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS REFORMJÁRA

TERÜLET	JAVASLAT	TERÜLET	JAVASLAT
KIMENETI CÉLOK	<ul style="list-style-type: none"> A közoktatásnak legyen kiemelt feladata, hogy önálló, differenciált ítéletalkotásra és kulturált vitára képes, a világra nyitott, empátikus, felelős és együttműködő állampolgárokat neveljen! 		<ul style="list-style-type: none"> Frontális oktatás helyett a diákok bevonására épülő készség- és kompetenciafejlesztést!
INTÉZMÉNYI KERETEK	<ul style="list-style-type: none"> Az állampolgári nevelés legyen kötelező az 1-től a 12. osztályig! A demokratikus nevelés az 1-től a 8. osztályig legalább heti egy, a 9-től a 12. osztályig heti két tanórában szerepeljen a tanrendben! Demokratikus iskolát – több jogot és felelősséget a diákoknak! 	MÓDSZERTAN	<ul style="list-style-type: none"> Projektalapú, induktív szemléletű, interaktív és relevanciaközpontú oktatást! Ösztönözzük együttműködésre a diákokat! Tegyük közkinccsé és építsük be az eddig felhalmozott hazai és nemzetközi tapasztalatokat a közoktatásba!
SZEMÉLYI FELTÉTELEK	<ul style="list-style-type: none"> A demokratikus állampolgári készségeket szakirányú képzettséggel vagy/és az állampolgári nevelés tantárgy oktatására képesítő, szakirányú továbbképzést elvégzett pedagógusok oktassák! Biztosítsunk nagyobb teret a pedagógusképzésben a demokratikus nevelés pedagógiai elveinek! 		

RÓLUNK

Az Egyensúly Intézet jövőorientált szellemi műhely, amely hazánk számára készít jövőképeket, szakmai javaslatokat. Kidolgozni az ország politikai, gazdasági és kulturális jövőképét, szilárd szellemi alapot teremteni a magyarok felemelkedéséhez – a gyorsan változó 21. században az Egyensúly Intézet ezt tekinti egy agytröszt legfontosabb feladatának.

Olyan témákról gondolkodunk, amelyekről kevesebb szó esik a nyilvánosságban, mint kellene. Ilyen téma a robotizáció és az átalakuló munkaerőpiac, levegőnk és folyóvizeink tisztasága, a nemzeti öntudat és a közösségek szerepe egy ország életében, az oktatás jövője, az ország gazdasági kitörési pontjai vagy a megváltozó világrend.

Az Egyensúly Intézet állandó kutatói csapata és tanácsadói testülete közgazdászokból, szociológusokból, politikai elemzőkből, klímaszakértőkből, külpolitikai szakértőkből áll. Sokszínű és magasan képzett, professzionális csapatunk széles körű tapasztalatokkal rendelkezik az akadémiai kutatás és az alkalmazott tudomány területéről egyaránt.

**Magyarország
jövő időben ▶▶**

Egyensúly Intézet

Egyensúly Intézet

Cím: 1024 Budapest, Ady Endre utca 24.

Telefon: +36 1 249 5238

Honlap: www.eib.hu

E-mail: info@eib.hu

Facebook: facebook.com/egyensulyintezet

Twitter: twitter.com/EIntezet

Linkedin: linkedin.com/company/equilibrium-institute1